

Islamic Maaref University

Scientific Journal
ISLAMIC REVELUTION STUDIES

Vol. 21, Spring 2024, No. 76

Globalization of Resistance in Imam Khomeini's Thought

Mohammad Bahmani¹ \ Ya`qub Tavakkoli²

1. PhD student in Islamic Studies, Islamic Revolution Orientation,
Islamic Maaref University, Qom, Iran. mb.h1392@chmail.ir

2. Associate Professor, Iranian Political History Research Group, Institute of Humanities
and Cultural Studies, Tehran, Iran. yaghubtavakoli@yahoo.com

Abstract Info	Abstract
Article Type: Research Article	Attention to the global horizon of the Islamic revolution in the thought of the late Imam Khomeini has a strategic position that is important in the process of its formation and realization as well as in its continuity and excellence; however, the religious nature of the Islamic revolution and the emergence of the principle of globalization of the revolution from religious foundations gives a special place to "intra-religious arguments" in explaining the necessity of globalization of the Islamic revolution, which has been neglected or completely denied in many sources or has been addressed with distorted expression. This research by referring to the works and thoughts of Imam Khomeini and by analyzing these texts has studied the logical implications of some intra-religious arguments of the globalization of resistance such as "the innate natuality of the message of the Islamic revolution", "the principle of mutual human responsibility", "the imperatives of transtemporal and translocality" monistic thought", "permanent conflict between truth and falsehood", "principle of Jihad" and "Mahdaviyat".
Received: 2022.04.12	
Accepted: 2023.04.08	
Keywords	Imam Khomeini, Globalization, Resistance Front, Islamic Revolution, Futureology.
Cite this article:	Hashemizadeh, Seyed Hossein, Amir Mohsen Irfan, Reza Bigdelu & Amir Siahpoosh (2024). The idea of de-antiquarianism in Iran during the era of the Islamic Revolution (Etymology and intellectual criterion). <i>The History of Islamic Culture And Civilization</i> . 15 (1). 19-34. DOI: ??
DOI:	??
Publisher:	Islamic Maaref University, Qom, Iran.

Introduction

There are different views on the scope and mission of Imam Khomeini's thought. Whether the inherent mission and capacity of the thought that emerged in the form of the "Islamic Revolution" in Iran is a national mission with limited requirements or a global mission that goes beyond geographical and ideological borders.

Some, in their interpretation or assessment, with a secular perspective, consider any regional and global interpretation and reading of the Imam's thought to be wrong due to the requirements of the international system and the world community, and consider transnational readings of the Imam's thought to be extremism and excess. The creation of unrealistic dualities and triplets such as ideologues, rationalism, technocrats, or idealism and rationality, etc. in interviews with some politicians during the life of Imam Khomeini and after his death, indicates this critical view and analysis of the Imam's thought. Some of the positions reflected in the books "The Secret of the Revolution" and "Contact" are of this kind.

However, the text of Imam Khomeini's speeches and messages indicate the necessity of foresight and foresight in expanding the thought and method of resistance on a global level.

Methodology

In this study, by referring to the works and thoughts of Imam Khomeini and analyzing these texts, the logical implications of some intra-religious arguments for the globalization of resistance, such as "the innateness of the message of the Islamic Revolution", "the principle of mutual human responsibility", "the temporal and spatial imperatives of monotheistic thought", "the constant confrontation of right and wrong", "the principle of jihad" and "Mahdism", have been investigated.

Discussion

The text of Imam Khomeini's speeches and messages indicate the necessity of a future outlook and foresight in developing the thought and method of resistance on a global level.

The central aim of this research is not to prove a global approach in the Imam's thought, but rather to prove the necessity of this view based on the intra-religious implications of his words. In short, Imam Khomeini "looks into the future by emphasizing religious beliefs and divine traditions, by studying the history of religions and nations, and by citing the nature of religious events and teachings." And in a futurist approach, he emphasizes the necessity of "globalizing resistance."

Conclusion

From the content of the Imam's thought on the necessity of globalizing resistance, two types of evidence can be obtained, both internal and external. This research, by analyzing the works of Imam Khomeini, has deduced the following internal evidence:

1. The innate nature of the content of the Islamic Revolution and resistance.
2. Islam holds Muslims responsible for the happiness of humanity. Therefore, wherever injustice occurs and an oppressed person is waiting for help and support, it is necessary for every monotheistic Muslim to lend a helping hand and strive to spread justice and eliminate injustice, regardless of race, language, and border.

3. Belief in monotheism and the absolute ownership of God over the world and man obligates the believer to the status of all servants in the entire world.
4. Right and wrong are in an irreconcilable conflict, in all existence, from the creation of man and the command to prostrate to him, in all aspects of human life.
5. Jihad is an Islamic obligation and, in its various forms, is a kind of faithful lifestyle in the face of oppression, destruction, corruption, and oppression.
6. The idea of Mahdism and belief in the promise of universal justice is another basis that indicates the necessity of “globalizing resistance” as a basis for the emergence and acceptance of the divine guardianship of Hazrat Mahdi (peace be upon him).
7. The most important achievement of this research is the necessity of reviewing and reproducing the domestic, regional, and global policies of the Islamic Republic with the index of resistance in the first stage and the globalization of resistance in the second step.

References

- The Holy Quran.
- Nahjul-Balagha.
- A Group of Writers (1400). *Hidden Secularism: A Critical Study of the Thoughts of Dr. Davoud Fairhi*. Qom: Imam Khomeini Institute Publications.
- Ayatollah Khamenei, Seyyed Ali (2017). *A 250-Year-Old Man*. Tehran: Iman Jihadi Institute.
- Ayatollah Khamenei, Seyyed Ali (2018). *Issuing the Revolution: A Thematic Collection of Speeches by His Holiness Ayatollah Khamenei*, Tehran: Sahba.
- Ayatollah Khamenei, Seyyed Ali, Second Step Statement.
- Ghazanfari, Davoud (2013). *The Secret of the Revolution*. Tehran: Kayhan Publications.
- Goodarzi, Gholamreza (2010). *Global Horizon: A Promising Strategic Management Model*. Tehran: Imam Sadeq University and the National Defense University.
- Hajati, Mir Ahmad Reza (2002). *Imam Khomeini's Age+*. Qom: Book Garden.
- Hoveida, Fereydoun (2007). *The Fall of the Shah*. Translated by H. A. Mehran. Tehran: Ettelaat.
- ISNA News Agency.
- Jamshidi, Mohammad Hossein (2009). *Imam Khomeini's Political Thought*. Tehran: Imam Khomeini+ Research Institute and the Islamic Revolution.
- Javid, Mohammad Javad and Ali Mohammad Doost, (2010). Contemporary Human Rights and Primary Jihad in Contemporary Islam. *Journal of Islamic Law Research* 2 (11), 121-152.
- Kissinger, Henry (2017). *World Order: A Reflection on the Characteristics of Nations and the Course of History*. Tehran: Scientific and Cultural Publications.
- Mashreq News Agency.
- Mousavi Khomeini, Seyyed Ruhollah (2005). *Fighting the Self or the Greater Jihad*. Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini+ Works.
- Mousavi Khomeini, Seyyed Ruhollah (2009). *Imam Khomeini Sahifeh*. Tehran: Arouj.
- Najafi, Musa (2010). *Iranian National Identity and the Islamic Revolution*. Tehran: Zaman No.
- *The Constitution of the Islamic Republic*.
  - Toal, François (2003). *Shiite Geopolitics*. Quoted from: Secretariat of Religious Scholars of the Country, Globalization and Religion, Globalism and Globalization, edited by Seyyed Abolfazl Torekhdar. Qom: Ihyagan.

عولمة المقاومة في فكر الإمام الخميني عليه السلام

محمد بهمني^١ / يعقوب توکلي^٢

١. طالب دكتوراه في تدريس المعارف الإسلامية، فرع الثورة الإسلامية، جامعة المعارف الإسلامية، قم، إيران (الكاتب المسؤول).

mb.h1392@chmail.ir

٢. أستاذ مشارك في التاريخ السياسي لمعهد أبحاث العلوم الإنسانية والدراسات الثقافية في إيران، تهران، إيران.

yaghutavakoli@yahoo.com

معلومات المادة	ملخص البحث
نوع المقال: بحث	يحتل الاهتمام بالأفق العالمي للثورة الإسلامية في فكر الإمام الخميني <small>عليه السلام</small> مكانة استراتيجية، حيث يمتلك أهمية في عملية تشكيلها وتحقيقها وكذلك في استمراريتها وترقيتها، غير أن طبيعة الثورة الإسلامية الدينية وأن مبدأ عولمة الثورة ينبثق من الأسس الدينية، يمنح «الأدلة داخل الدين» مكانة خاصة لتبيين ضرورة عولمة الثورة الإسلامية، والتي أهملت في كثير من المصادر أو تم نفيها على الإطلاق أو تمت دراستها ببيانات محرفة. قد قام هذا البحث بالرجوع إلى آثار الإمام الخميني <small>عليه السلام</small> وأفكاره وتحليل هذه النصوص، باستنتاج ودراسة الدلالات المنطقية لبعض الأدلة داخل الدين بالنسبة إلى عولمة المقاومة، مثل «كون رسالة الثورة الإسلامية فطرية» و«مبدأ المسؤولية المتقابلة الإنسانية» و«المتطلبات التكليفية لتخلي الفكر التوحيدي عن الزمان والمكان» و«الصراع الدائم بين الحق والباطل» و«مبدأ الجهاد» و«المهدوية».
تاريخ الاستلام: ١٤٤٣/٠٩/١٠	
تاريخ القبول: ١٤٤٤/٠٩/١٧	
الألفاظ المفتاحية	الإمام الخميني <small>عليه السلام</small> ، العولمة، جبهة المقاومة، الثورة الإسلامية، علم المستقبل.
الاقتباس:	هاشمي زاده، سيد حسين، امير محسن عرفان، رضا بيگدلو و امير سياهپوش (١٤٤٥). فكرة امحاء التاريخ الاسطوري في ايران في عصر الثورة الاسلامية (معرفه النشأة و الميزات الفكرية). مجلة تاريخ الثقافة والحضارة الإسلامية. ١٥ (١). ٣٤-١٩. DOI: ??
رمز DOI:	??
الناشر:	جامعة المعارف الإسلامية، قم، إيران.

نشریه علمی

مطالعات انقلاب اسلامی

سال ۲۱، بهار ۱۴۰۳، شماره ۷۶

جهانی‌سازی مقاومت در اندیشه امام خمینی رهبر

محمد بهمنی^۱ / یعقوب توکلی^۲

۱. دانشجوی دکتری مدرسی معارف اسلامی، گرایش انقلاب اسلامی، دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسئول).

mb.h1392@chmail.ir

۲. دانشیار گروه پژوهشی تاریخ سیاسی ایران پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، تهران، ایران.

yaghubtavakoli@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی (۳۴ - ۱۹)	التفات به افق جهانی انقلاب اسلامی در اندیشه امام خمینی <small>رهبر</small> ، از جایگاهی راهبردی برخوردار است که در سیر تکوین و تحقق و نیز در تداوم و تعالی آن حائز اهمیت است؛ ولی ماهیت دینی انقلاب اسلامی و برآمدن اصل جهانی‌سازی انقلاب از مبانی دینی جایگاه ویژه‌ای به «ادله درون‌دینی» در تبیین ضرورت جهانی‌سازی انقلاب اسلامی می‌بخشد که در بسیاری از منابع مورد غفلت بوده یا نفی مطلق واقع شده یا با تقریرهای تحریف‌آمیز بدان پرداخته شده است. این تحقیق با مراجعه به آثار و اندیشه‌های امام خمینی <small>رهبر</small> و با تحلیل این متون به استنتاج و بررسی دلالت‌های منطقی برخی ادله درون‌دینی جهانی‌سازی مقاومت مانند «فطری بودن پیام انقلاب اسلامی»، «اصل مسئولیت متقابل انسانی»، «الزامات تکلیفی فرازمانی و فرامکانی بودن اندیشه توحیدی»، «تقابل دائمی حق و باطل»، «اصل جهاد» و «مهدویت» پرداخته است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۳	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۱۹	
واژگان کلیدی	امام خمینی <small>رهبر</small> ، جهانی‌سازی، جبهه مقاومت، انقلاب اسلامی، آینده‌پژوهی.
استناد:	بهمنی، محمد، یعقوب توکلی، یدالله جوانی و ذبیح‌الله نعیمیان (۱۴۰۳). جهانی‌سازی مقاومت در اندیشه امام خمینی <small>رهبر</small> . مطالعات انقلاب اسلامی. ۲۱ (۱). ۳۴ - ۱۹. DOI: ??
کد DOI:	??
ناشر:	دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران.

مقدمه

نگاه‌های متفاوتی در دامنه و رسالت اندیشه امام خمینی علیه السلام وجود دارد: اینکه آیا رسالت ذاتی و ظرفیت اندیشه‌ای که در صورت «انقلاب اسلامی» در ایران ظهور کرد رسالتی ملی با اقتضائات محدود است یا رسالتی جهانی و فراتر از مرزهای جغرافیایی و عقیدتی دارد.

برخی در مقام تفسیر یا سنجش، با نگاهی سکولار، هرگونه تفسیر و قرائت منطقه‌ای و جهانی از اندیشه امام را به دلیل اقتضائات نظام بین‌الملل و جامعه جهانی خطا و قرائت‌های فراملی از اندیشه امام را تندروری و افراط می‌دانند. ایجاد دوگانه‌ها و سه‌گانه‌های غیرواقعی مثل ایدئولوژی‌گرایی، عقلانیت، تکنوکرات یا آرمان‌گرایی و عقلانیت در مصاحبه‌های برخی سیاسیون در زمان حیات امام خمینی علیه السلام و پس از رحلت ایشان، حاکی از این نگاه به اندیشه امام و تحلیل نقادانه آن است (ایسنا، کد خبر: ۱۴۰۱۱۰۲۲۱۵۲۳۴). برخی مواضع منعکس‌شده در دو کتاب *راز قطعنامه* و *تماس* از این دست است. داوود فیرحی از کسانی بود که با تولید ادبیات علمی به‌ظاهر درون‌حوزوی و با درون‌مایه‌های سکولاریستی، به‌دنبال عرفی کردن معیار حاکم بر روابط بین‌المللی و جهانی بود. شعار اعتدال و عقلانیت در برخی دولت‌های جمهوری اسلامی در تقابل با دیدگاه تعالی‌گرا در تفسیر امام خمینی علیه السلام قابل فهم است (ر. ک: غضنفری، ۱۴۰۰). ادعای خلاف واقع «موافقت امام خمینی علیه السلام با حذف شعار مرگ بر آمریکا» (خبرگزاری مشرق، کد خبر: ۲۵۳۹۵۴) تنها یک نمونه از تلاشی گسترده برای رقیق کردن اندیشه جهانی امام است، که بررسی گره‌های ذهنی یا روان‌شناختی این تلاش، خود می‌تواند موضوع تحقیقی دیگر باشد.

اما متن سخنان و پیام‌های امام خمینی علیه السلام از ضرورت یک آینده‌نگری و آینده‌نگاری در بسط اندیشه و روش مقاومت در سطح جهانی حکایت دارد.

خواسته قانونی این تحقیق نه اثبات رویکرد جهانی در اندیشه امام، بلکه اثبات ضرورت این نگاه بر اساس دلالت‌های درون‌دینی کلام ایشان است. خلاصه اینکه امام خمینی علیه السلام «با تأکید بر باورهای مذهبی و سنن الهی، با مطالعه تاریخ ادیان و ملل و استناد به ماهیت حوادث و آموزه‌های دینی، به آینده‌نگری می‌پردازد» (گودرزی، ۱۳۸۹: ۴۵) و در رویکردی آینده‌نگارانه، بر لزوم «جهانی‌سازی مقاومت» تأکید می‌کند.

مقالات و کتاب‌هایی در ابعاد فراملی انقلاب اسلامی و اندیشه امام خمینی علیه السلام نوشته شده‌اند که جهان‌نگری و فراملی بودن را ظرفیت و امکان ارزشمند در انقلاب اسلامی و از ابعاد نهضت امام خمینی علیه السلام معرفی کرده‌اند، اما هیچ‌یک به ضرورت «جهانی‌سازی» آن نپرداخته‌اند.

کتاب **عصر امام خمینی علیه السلام** از بوستان کتاب، به جهانی بودن اندیشه امام و تمایل اندیشمندان به نظر و ایده امام خمینی علیه السلام در سطح بین‌المللی به‌خوبی پرداخته و در پایان، برخی جملات امام را که ابعاد جهانی نهضت را بیان فرموده تجمیع کرده است. همچنین نعمت‌الله باوند در کتاب **نقش امام خمینی علیه السلام در جهان معاصر** تحولات علمی و عملی برخاسته از انقلاب اسلامی و شخصیت امام خمینی علیه السلام را بررسی و ایجاد یک راه و نگاه جدید در عرصه سیاست و مدیریت را در تقابل با نگاه سکولاریستی حاکم بر جهان توصیف کرده است. دکتر سیدجلال فیروزآبادی و فیروزه رادفر در کتاب **الگوهای صدور انقلاب در سیاست خارجی جمهوری اسلامی** که انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام آن را منتشر کرده، به مقایسه دیدگاه و شیوه مواجهه دولت‌های بعد از انقلاب با راهبرد «صدور انقلاب» پرداخته‌اند و حتی در فصل دوم این کتاب «مبانی صدور انقلاب» بررسی شده است؛ اما با وجود دلالت‌های روشن آن مبانی در اثبات «ضرورت»، به دلیل رسالت و هدفی که نویسندگان در این کتاب دنبال می‌کردند، ناتمام مانده است.

این مقاله بر آن است که با بررسی اندیشه امام خمینی علیه السلام، «جهانی‌سازی مقاومت» را فراتر از انتخاب یا حتی اولویت، به‌عنوان ضرورت حیاتی برای انقلاب تبیین کند. جهانی‌سازی مقاومت بنیادهای نظری، دینی، تاریخی و عقلانی دارد، که در این نگاشته، با شیوه تحلیلی - منطقی و بر اساس یافته‌های کتابخانه‌ای و شواهد عینی، تنها دلایل درون‌دینی پشتیبان ضرورت «جهانی‌سازی مقاومت» بررسی می‌شود و سایر دلایل پشتیبان این نظریه در مقالات و پژوهش‌های دیگر طرح خواهد شد.

جهانی شدن و جهانی‌سازی دو واژه بنیادین در این تحقیق است. واژه نخست از یک روند طبیعی در جهان انسانی حکایت می‌کند، اما جهانی‌سازی از یک برنامه و اراده معطوف به بسط و گسترش پرده برمی‌دارد. مراد از جهانی‌سازی مقاومت تلاش و برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری برای بسط ارزش مقاومت در گستره جغرافیایی جهانی و در همه ساحت‌های فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، و حتی در صورت امکان، اقتصادی و نظامی است.

جهانی‌سازی مقاومت ممکن است بر تلاش و تبلیغ و گسترش ارزش‌ها اطلاق شود؛ ولی یقیناً محصور در این نگاه و ساحت نیست و می‌تواند ساحت‌های سیاسی و اجتماعی و عملیاتی را نیز دربرگیرد.

دلایل درون‌دینی «جهانی‌سازی مقاومت»

جهانی‌سازی مقاومت به معنای گسترش ارزش‌ها و آرمان‌های مشترک میان انسان‌هایی است که در کلام امام خمینی علیه السلام با عنوان مستضعفان از آنان یاد شده است؛ اما این رویکرد از چه خاستگاهی نشئت گرفته است؟ امام خمینی علیه السلام مرجع دینی الهی با چهارده قرن پیشینه تاریخی است. بنابراین، منطقی است

که ریشه نگاه «جهان‌گرایانه» او را باید در مبانی دینی ایشان یافت. مهم‌ترین دلایل درون‌دینی که در اندیشه امام بر این مقصود دلالت می‌کند از این قرار است:

۱. فطری بودن دعوت به دین و جهانی‌سازی مقاومت

مهم‌ترین و درعین‌حال ساده‌ترین پاسخ به این سؤال که جهانی‌سازی مقاومت در اندیشه امام خمینی علیه السلام از چه خاستگاهی نشئت گرفته، این است که این امر ناشی از محتوای فطری دعوت دین است. اسلام با قرائتی که امام خمینی علیه السلام آن را اسلام ناب محمدی می‌نامد، بر اساس ویژگی‌های فطری و مشترک انسان‌ها را به تأمل و راستی دعوت کرده است و صلی‌فراگیر برای بشر را دنبال می‌کند.

پیام انقلاب اسلامی برخاسته از معارف اسلامی «عدالت و معنویت» است و به دلیل سازگاری با فطرت انسان‌ها، بی‌نیاز از هر اقدام مضاعفی، با عرضه و معرفی، به جان انسان‌ها خواهد نشست و پذیرفته خواهد شد.

رژه گارودی، فیلسوف مستبصر فرانسوی، دلیل گرایشش به اسلام را روشنی‌براهین و فطری بودن آن می‌داند (ماهنامه *اهل‌البیت*، ش جمادی الاولی ۱۴۱۸: ۳۸۶). این‌همانی پیام انقلاب و اسلام رسالتی بر دوش هر مسلمان متعهد در برابر اسلام می‌نهد تا بسط اندیشه مقاومت را که روی دیگر ایستادگی در برابر خدایان ظلم و تباهی در جهان است، دنبال کند و با ابلاغ اندیشه «لا تظلمون ولا تُظلمون» فطرت‌های بیدار را به حکم «فاستقم كما امرت» به ایستادگی فراخواند.

امام خمینی علیه السلام در نخستین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی، در پیام خود، تلاش برای صدور پیام انقلاب اسلامی و حمایت از مستضعفان جهان را تکلیفی همگانی برمی‌شمرد و برابری انسان‌ها و حمایت از مستضعفان را پیامی برخاسته از اسلام معرفی می‌کند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۵). دفاع از مظلوم و بی‌زاری از ظالم در اندیشه امام خمینی علیه السلام حالت فطری و وجدانی همه انسان‌هاست که اگر بر اثر تربیت یا جهل یا محیط فاسد، از فطرت عدالت‌طلبی دور نشده باشد، حتی ملت آمریکا نیز «به حسب وجدان انسانی» با ملت ایران هم‌صدا خواهد بود (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۱۱ / ۲۵۴)، و فراتر از همراهی با ملت ایران اینکه در صورت فهم حقایق، با مسئولان آمریکایی نیز مخالفت خواهند کرد. فراخوان ملت‌ها به مقتضای فطرت اصلی است که امام خمینی علیه السلام نیروهای جوان ارتش شاهنشاهی را بر اساس آن، به «آغوش ملت» و «حکومت اسلام» فرا می‌خواند (همان: ۵ / ۲۱۴).

کسینجر در کتاب *نظم جهانی* «گسترش بسیار زیاد و بی‌سابقه» اسلام در جهان را که «به یکی از بزرگ‌ترین رویدادهای تاریخ بدل شد» به سبب ایمان و رسالت الهی نهفته در این دین می‌داند (کسینجر،

۱۳۹۶: ۱۱۳ - ۱۱۱). پیام الهی انقلاب اسلامی که ریشه در پیام فطری اسلام دارد، خواسته و گم‌شده انسان‌ها در طول تاریخ است. این حقیقتی است که در سرآغاز بیانیه گام دوم نیز به آن تصریح شده است؛ آنجا که مقام معظم رهبری (حفظه الله) رمز مانایی و طراوت دائمی شعارهای جهانی انقلاب اسلامی را در این می‌بیند که «فطرت بشر در همه عصرها با آن سرشته است» (آیت‌الله خامنه‌ای، گام دوم). فروکاستن پیام انقلاب اسلامی از یک خواسته فطری و جهانی به رویدادی ملی و شاید منطقه‌ای، به معنای تهی ساختن نهضت جهانی اسلام و انقلاب اسلامی از ماهیت دینی و انسانی خویش است. بنابراین، مقتضای فطری بودن پیام اسلام و اسلامی بودن انقلاب و ظلم‌ستیزی و مظلوم‌نوازی و در یک کلام، فطری بودن مقاومت اسلامی این است که هرگونه تفسیر تقلیل‌گرایانه از شمول جهانی مقاومت به معنای انکار یا نادیده گرفتن ریشه‌های فطری اسلام و انقلاب اسلامی خواهد بود. این تقلیل‌گرایی، خواسته یا ناخواسته، تحریف اندیشه امام و تحریف انقلاب اسلامی است.

۲. مسئولیت جهانی در برابر سعادت بشر

اسلام پیروان راستینش را بر سعادت خود و همه بندگان خدا موظف می‌داند و نیازهای مادی و معنوی انسان را در قالب فرمان‌ها و احکام نشان داده است. در آموزه‌های دینی، بی‌توجهی به سرنوشت سایر انسان‌ها با تعبیر تندی نقد شده است (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۴ / ۴۴). تلاش برای نجات انسان‌های مستضعف، فارغ از دینشان، در کنار جهاد برای خدا آمده و پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بی‌توجهی به استغاثه مظلومان را به دور از مسلمانی توصیف فرموده است (همان: ۱۲ / ۳۱۱ و ۱۵ / ۳۶۵). لذا هر جا که فریاد مظلومی و ستم‌ورزی ظالمی هست، مسلمان راستین را چاره‌ای جز ایستادگی و تلاش برای خلاصی مظلوم و کوتاه کردن دست ظلم و ظالم باقی نمی‌ماند. مسلمان صادق خود را در برابر هر ظلمی در هر جایی و به هر مظلومی مسئول می‌داند، بی‌آنکه نژاد و زبان و حتی مذهبش را ببیند. سیاست دفاع از فلسطین، خروش بر استعمار اروپا و حتی تأسیس نهادهایی چون سپاه قدس بر همین اساس اعتقادی و قرآنی و دینی است. سعادت بشر، از رقیق‌ترین سطح آن که خلاصی از ظلم ظالمان و ستم‌ورزان است تا اوج قله‌های سعادت و فلاح که فهم و وصول به مقامات عالی انسانی و معنوی است، بخشی از رسالت انبیا و دستورهای اولیای دین و قرآن به پیروان خود است. هرگونه سلب مسئولیت در قبال انسانی مظلوم و مستضعف در هر جای عالم، مصداقی از ترک مسئولیت مسلمانی است.

۳. جهانی‌سازی مقاومت در بستر نگاه توحیدی

تأثیر «باور و بینش» در رفتار و نقش بنیادین آن در سامان‌دهی گرایش‌ها و رفتارها، بخش مهمی از

مباحث انسان‌شناسی و فلسفه اخلاق است. امام خمینی علیه السلام خدا را مالک و مدبر و حاکم بر همه ساحت‌های هستی می‌بیند که هیچ حد و مرز زمانی و مکانی و در نسبت با افراد گونه‌گون انسانی ندارد (همان: ۱۰ / ۱۰). همه انسان‌ها در همه سرزمین‌ها در ملک و مُلک خدا هستند و موحد در مقام بندگی، خود را در برابر خداوند مسئول و پاسخ‌گو می‌داند و برای نجات همه بشر، فارغ از مرزهای سیاسی، نژادی و عقیدتی، مجاهدت می‌کند (جمشیدی، ۱۳۸۸: ۴۱۰ - ۴۰۲).

در اندیشه امام خمینی علیه السلام همه جنگ‌ها از دو صورت «طاغوتی» یا «توحیدی» خارج نیست و بنا بر اصل توحید، هیچ‌کس حق ندارد فرد یا جامعه‌ای را از آزادی محروم کند:

انسان باید علیه این بندها و زنجیرهای اسارت و در برابر دیگران که به اسارت دعوت می‌کنند قیام کند و خود و جامعه خود را آزاد سازد تا همگی تسلیم و بنده خدا باشند (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۵ / ۳۸۸ - ۳۸۷).

این ایستادگی برخاسته از «باور به توحید» است:

آن دستوری که قرآن مجید در چند کلمه فرموده‌اند برای نهضت، که کیفیت نهضت باید چه باشد، آن این آیه شریفه است که می‌فرماید: «إِنَّمَا أَعْظَمُ بَوَاحِدَهُ»؛ خطاب می‌فرماید به رسول خدا صلی الله علیه و آله که بگو به امت که من یک موعظه فقط دارم و آن این است که قیام بکنید برای خدا. اگر یک نفرید، برای خدا قیام کنید؛ اگر جمع هستید، برای خدا قیام کنید؛ قیام برای خدا در مقابل تمام قیام‌هایی که طاغوتی است و اگر برای خدا نشد، شیطانی است؛ طاغوت است و الله (همان: ۱۳ / ۱۳۷).

دعوت جهانی انبیا ذیل همین اصل بنیادین قرار می‌گیرد، و از میان همه ادیان آسمانی، اسلام از ویژگی منحصر به فردی برخوردار است. به فراخور محیط و شرایط، همه انبیا در تقابل با ظالمان تاریخ و در دفاع از مظلومان و مستضعفان قیام کرده‌اند. با همه تفاوت‌هایی که در شرایط و زمینه‌ها داشتند، «لکن مقصد این بوده است که ریشه استکبار را از جهان بکنند و مردم را از این ظلم‌هایی که بر ایشان می‌شود نجات بدهند» (همان: ۱۵ / ۵۰۷). اراده و هدایت الهی به بشارت انبیای سلف و با تأکید قرآن بر زمین فراگیر خواهد شد. پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله برای بندگان خدا جز به پاکدامنی و پرهیزکاری، برتری برای کسی قائل نبود.

فرستادگان پیامبر به دربار سلاطین ایران و روم دلیل حرکت خود را دعوت به عبودیت خدا به جای عبادت و پرستش بندگان خدا بیان می‌کردند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۱۷). این شیوه برخاسته از نگاه توحیدی در سیره و سخن رسول‌الله صلی الله علیه و آله، هم مخالفان سرسختی در میان صاحبان قدرت و ثروت یافت هم از مظلومان همیشه‌فرو دست حامیان جان‌برکفی به آن گرویدند؛ گوهری که سبب فراگیری پیام اسلام

در آغاز رسالت و بسط اسلام در دوره‌های پس از آن و شیوه‌ای پرجاذبه برای بسط جهانی پیام اسلام و مقاومت در دنیای امروز شد. قرآن کریم پیام توحید و سرپرستی خداوند بر هستی را هم «موضوع مقاومت» هم مقدمه یا مبنای استقامت برشمرده است (فصلت / ۳۰). برای انقلاب اسلامی ایران، به‌عنوان حقیقتی برخاسته از معارف توحیدی اسلام، «جهانی بودن» و «جهانی‌سازی» نه مزیت و اولویت، که ذاتی و ضروری آن است:

برای ما دو چیز وجود ندارد: یکی انقلاب، یکی اسلام؛ نه! برای ما یک چیز وجود دارد: خروج از شرک، خروج از حکومت غیر خدا، از اطاعت از غیر خدا، از تسلیم در برابر نظام غیرالهی به نظامی که در آن حکومت از آن خداست (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷: ۸۱).

سرپیچی ابلیس از سجده بر آدم و مخالفت نمرودها و فراعنه تاریخ با انبیا سرشتی یکسان دارد. مبنای سیاست خارجی جمهوری اسلامی در حمایت همه‌جانبه از مردم فلسطین و به رسمیت نشناختن اسرائیل فراتر از ملاحظات ملی همین بنیاد توحیدی است (نجفی، ۱۳۸۹: ۴۲۰). حمایت بی‌وقفه جمهوری اسلامی از فلسطین و مبارزان فلسطینی و تعیین آخرین جمعه ماه مبارک رمضان به‌عنوان روز قدس سبب جهانی شدن ماجرای فلسطین شد (همان).

۴. تقابل جهانی حق و باطل (استکبار / استضعاف)

باور به جریان دائمی حق و باطل در عالم و تقابل دائمی این دو جریان از اصول بنیادین اندیشه امام و مبانی مقاومت است. در آزمون سجده بر آدم، اولین گردن‌فرازی در برابر حق رخ داد. ابلیس از سجده سر باز زد و پرچم نابودی بنی‌آدم را با قسم به عزت خداوند، برافراشت. از همان روز نخست خلقت آدم، اطاعت و نافرمانی، استکبار و بندگی، ظلم و عدل، جهل و دانایی در برابر هم قرار گرفت. قرآن دلیل سرپیچی ابلیس را استکبار او دانست؛ اینکه شیطان این فرمان را در تعارض با شوکت پیشین خود پنداشت و با شمردن ویژگی‌های ظاهری در مقام دفاع از برتری خویش برآمد (ص / ۷۶) و وقتی خود را در این طلب ناکام دید، صریحاً جنگی ناسپاسانه را آغاز کرد. این‌چنین، جنگ حق و باطل و بندگی و استکبار را رقم زد.

در اندیشه امام خمینی علیه السلام دو خط حق و باطل و تقابل دائمی آن دو بخشی از حقیقت آفرینش است و فارغ از مرزبندی‌های گوناگون، آن چیزی که حقیقتاً انسان‌ها را از یکدیگر متمایز می‌کند قرار گرفتن در جبهه حق یا باطل است و بر همین اساس، انقلاب اسلامی ایران را نه رویداد سیاسی و اجتماعی در ایران، بلکه «یوم‌الله... و سالروز شکست باطل و جنود ابلیسی به دست حق‌طلب جندالله» (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۵ / ۳۰۵) در عالم توصیف می‌کند. حق‌گرایی و باطل‌ستیزی نگاهی هستی‌شناختی است که

مرزبندی‌های دیگر را کم‌فروغ می‌کند. با این رویکرد انسان حق‌طلب بر تقویت دائمی جبهه حق، در هر جا و هر زمان مبادرت می‌ورزد و باطل در هر جلوه‌ای، همواره در پی نابودی حق است. این رویارویی دائمی حق و باطل در طول تاریخ تا واپسین روز حیات بشر با غلبه حق، جاری است:

استکبار و تفرعن بشری و استبداد نسبت به ملت‌ها در عالم باقی‌ماندنی نیست. اگر شما می‌بینید که فلان قدرت و بهمان قدرت و در رأس همه رژیم ظالم و ستمگر آمریکا امروز این حرف‌ها را با فریاد و عربده بیان می‌کنند، گمان نکنید که اینها هم به معنای قدرت حقیقی و ماندگار است؛ نه‌خیر، هیچ اعتباری ندارد. ما نمی‌خواهیم پیشگویی کنیم و زمان معین نماییم؛ طبیعت عالم این است که حق پیروز می‌شود، به شرط اینکه اهل حق دنبال آن بایستند و مبارزه کنند و برای آن تلاش نمایند (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۷۶/۶/۱۹ https://farsi.khamenei.ir/speech_content?id=2852).

انتخاب طبیعی انسان مؤمن در دوگانه حق و باطل، حق‌پذیری و باطل‌ستیزی است. امام خمینی ره رفتارهای روزمره سیاسی و اجتماعی مردم همچون راهپیمایی‌ها و تجمعات مردمی را نیز فراتر از دستگاه‌های تحلیلی و ادبیات رایج سیاسی و علمی، و در دستگاه معرفتی «جبهه حق و جبهه باطل» و «جنود الله و جنود شیطان» تفسیر و جانمایی می‌کند:

لذا برای اثبات وحدت ملی و ابطال باطل و احقاق حق و خاتمه دادن به دروغ‌پردازی‌ها و فتنه‌انگیزی‌های مخالفین با اسلام و قرآن مجید و جمهوری اسلامی و نهضت مقدس اسلامی، مقتضی است... عموم اقشاری که به اسلام و قرآن مجید و جمهوری اسلامی و استقلال کشور علاقه دارند در راهپیمایی شرکت کنند. ... درحقیقت این مانور اسلامی - ملی عرضه جنود حق و حزب‌الله است در مقابل جنود شیطانی (امام خمینی ره، ۱۳۸۹: ۱۹ / ۹ و ۱۰۷).

در تقابل حق و باطل، هیچ‌یک اهل سازش با دیگری نیست؛ زیرا حیات هریک به نابودی دیگری است. باطل اهل سازش با حق نیست و حق جایی برای شرک و کفر و ظلم و تاریکی و نادانی نخواهد گذاشت. «تقابل حق و باطل در پهنه زمین و گستره زمان» مستلزم ایستادگی دائمی بر حق و در برابر باطل است. از این رو، «این جنگ از آدم تا ختم زندگی وجود دارد» (امام خمینی ره، ۱۳۸۹: ۲۱ / ۲۸۴). جنگ ایران و عراق، دشمنی آمریکا با ملت ایران، حمایت ما از فلسطین و لبنان و همه مستضعفان جهان جلوه‌های دائمی این نزاع است. در این جنگ جهانی، اتخاذ راهبردی جهانی تکلیف قرآنی و دینی است. تأکید امام خمینی ره بر لزوم بیداری و برانگیختگی مستضعفان جهان و «تشکیل جبهه جهانی مستضعفین» در برابر جبهه

استکبار و اعلام عمومی «آموزش روش‌های کسب قدرت به مستضعفان» نشان این ضرورت است (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۲۱ / ۹۲).

یک نقطه دیگر از نقاط روشن خط امام جهانی بودن نهضت است. امام نهضت را جهانی می‌دانست و این انقلاب را متعلق به همه ملت‌های مسلمان، بلکه غیرمسلمان معرفی می‌کرد. امام از این ابایی نداشت. این غیر از دخالت در امور کشورهاست، که ما نمی‌کنیم؛ این غیر از صادر کردن انقلاب به سبک استعمارگران دیروز است، که ما این کار را نمی‌کنیم، اهلش نیستیم. این معنایش این است که بوی خوش این پدیده رحمانی باید در دنیا پراکنده شود، ملت‌ها بفهمند که وظیفه‌شان چیست، ملت‌های مسلمان بدانند که هویتشان چگونه است و کجاست (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۹/۳/۱۴).

لازمه پذیرش چنین حقیقتی در عالم حضور دائمی و تعیین نسبت دائمی با دو سوی نزاع حق و باطل است. در دوگانه حق و باطل بی‌طرفی بی‌معناست و به حکم ضرورت، باید توان علمی و عملی لازم برای انجام تکلیف در سطح جهانی و ساحت‌های گوناگون را از باب مقدمه واجب، فراهم آورد. «بحث این است که ما دو جریان قدرت در جهان داریم؛ یک جریان قدرت معطوف به پرستش خداوند متعال حول انبیا و یک جریان قدرت معطوف به تفرعن حول فراعنه تاریخ؛ هر دو هم برای خودشان آرمان جهانی و تاریخی قائل‌اند» و هر دو جریان به دنبال بسط «دامنه نفوذ خودشان و جهانی‌سازی خودشان هستند» (میرباقری، ۱۴۰۰: ۸۴). ستیز و رویارویی این دو جریان در همه شئون فردی و اجتماعی قطعی و بنیادین است. لذا جریان حق که در این نوشتار جریان مقاومت نامیده شده، تنها در یک صورت امکان حیات و بقا دارد و آن در صورتی است که بتواند در جدال «جهانی شدن استکبار و ظلم»، با غلبه بر جریان رقیب، خود را تثبیت کند، و این ضرورتی حیاتی است.

۵. آموزه قرآنی جهاد با نگاه کلان

جهاد از مفاهیم کلیدی در منظومه اندیشه اسلامی است. جهاد از ریشه «جهد» و به معنای نهایت تلاش و کوشش است. مبارزه و جهاد در اندیشه امام خمینی علیه السلام مفهومی عام و دارای مصادیق و سطوح گوناگون سیاسی، عرفانی و اخلاقی است (جمشیدی، ۱۳۸۸: ۳۹۶) که هم‌ردیف نماز و روزه، تکلیف همگانی است و انکار آن مسلمان را تا مرز خروج از دین نیز می‌کشد. جهاد و مجاهدت غیر اینکه واجب مستقل دینی است، روش و سبک زندگی ایمانی در مواجهه با مسائل خرد و کلان اجتماعی و نحوه پایبندی به سایر تکالیف شرعی نیز هست (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۱۸ / ۸۷ - ۸۶).

امیرالمؤمنین علیه السلام جهاد را مایه عزت و جهادگریزی و عافیت‌طلبی و عافیت‌اندیشی را دروازه حقارت و

ذلت می‌شمارد و سستی‌کنندگان در جهاد را سرزنش می‌کند. جهاد مهم‌ترین رکن تحقق و دوام امنیت است که چنانچه از سوی مردم یا حاکمان مورد بی‌توجهی و کوتاه‌نظری قرار گیرد، «سیه‌روزی و ناامنی» سرنوشت آن جامعه و ملت خواهد بود (نهج البلاغه، خطبه ۲۷).

بیش از چهارصد آیه و هزاران حدیث جهاد را از ابواب اصلی فقه و مسلمات همه فرق اسلامی ساخته و حتی برخی فقیهان جواز جهاد ابتدایی با نظر فقیه جامع‌الشرایط را نیز پذیرفته‌اند (جاوید و محمددوست، ۱۳۸۹: ۱۲۸ - ۱۲۷).

ابتنای انقلاب اسلامی بر بنیادهای دینی، جهاد را در کانون ریشه‌های نظری و عملی انقلاب اسلامی و نظام فکری امام خمینی علیه السلام قرار داده است. این نگاه و اندیشه در مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، در شرح وظایف نیروهای مسلح، به‌صراحت منعکس شده و تأکید دارد که ارتش و سپاه با رسالتی مکتبی، موظف به جهاد در راه خدا در همه جهان است:

در تشکیل و تجهیز نیروهای دفاعی کشور توجه بر آن است که ایمان و مکتب اساس و ضابطه باشد. بدین جهت ارتش جمهوری اسلامی و سپاه پاسداران انقلاب در انطباق با هدف فوق شکل داده می‌شوند و نه تنها حفظ و حراست از مرزها، بلکه با رسالت مکتبی یعنی جهاد در راه خدا و مبارزه در راه گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان را نیز عهده‌دار خواهند بود (واعدوا لهم ما استطعتم من قوة ومن رباط الخیل ترهبون به عدو الله وعدوكم و آخرین من دونهم) (قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مقدمه).

کلیدواژه «جهاد و مقاومت» نسبتی منطقی با دو شاه‌کلید استضعاف و استکبار و قیام و استقامت دارد که «رمز پیروزی لشکر اسلام در صدر اسلام» با وجود کمبود امکانات بوده است (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۷ / ۲۴۵ - ۲۴۴). صبر و استقامت و زیست مجاهدانه مستضعفان تهدید و تطمیع و فشار جریان باطل را بی‌اثر می‌سازد. این راهی که معجزه‌گونه و با مجاهدت و مقاومت ملت ایران در برابر همه مستکبران جهان پیش روی همه مسلمانان و مستضعفان جهان گشوده شده، مایه بیم و هراس بنیادین «همه قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها» از موج بیداری جهانی مستضعفان شده است «و ما باید این معنا را در نظر داشته باشیم که با تمام قوا و تا آخرین نفرمان مهیا شویم و در راه خدا جهاد کنیم» (همان: ۲۰ / ۴۸۶ - ۴۸۵)؛ و با تکیه بر قدرت لایزال الهی، حیاتی طیب و پاکیزه را رقم خواهد زد که در همه ابعاد فردی و اجتماعی، به‌مثابه روح و معنای زندگی جاری می‌شود (جمشیدی، ۱۳۸۸: ۴۰۶ - ۳۹۹). جهان به‌مثابه میدان جنگ دائمی حق و باطل و مستکبر و مستضعف، باید صحنه دائمی تلاش مجاهدانه و مقاومت مؤمنانه باشد که از تنبه و بیداری قلبی شروع می‌شود و تا استقرار حکومت عدل جهانی ادامه می‌یابد:

شما موظفید خود را بسازید؛ انسان کامل شوید؛ و در مقابل نقشه‌های شوم دشمنان اسلام ایستادگی کنید. اگر منظم و مجهز نگردید و به مقاومت و مبارزه علیه ضرباتی که هر روز بر پیکر اسلام وارد می‌آید نپردازید، هم خود از بین می‌روید و هم احکام و قوانین اسلام را فانی می‌سازید. ... حیثیت شما، حیثیت اسلام، حیثیت ممالک اسلامی بسته به این است که ایستادگی و مقاومت نمایید (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۷۴: ۶۲).

ذات عدالت‌طلب و ظلم‌ستیز انقلاب اسلامی تعارضی دائمی با جبهه جهانی استکبار ایجاد کرده (نجفی، ۱۳۸۹: ۴۱۲) و همین تقابل ذاتی است که ریشه پیدا و پنهان بسیاری از تعارضات بین‌المللی با جمهوری اسلامی شده است. امام خمینی علیه السلام حمله صدام به ایران و دفاع مقدس مقابل آن را در ادامه همین رویارویی جهانی می‌بیند و تأکید می‌کند که «جنگ ما جنگ حق و باطل بود و تمام‌شدنی نیست؛ جنگ ما جنگ ایمان و رذالت بود و این جنگ از آدم تا ختم زندگی وجود دارد» (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۲۱ / ۲۸۴) و در سرتاسر حیات و سراسر زمین جاری است. لذا امام خمینی علیه السلام به صراحت می‌نویسد: «تا شرک و کفر هست، مبارزه هست و تا مبارزه هست، ما هستیم» (همان / ۸۸).

چنین عقیده‌ای الزامات علمی و عملی ویژه‌ای می‌طلبد و امام با آگاهی از این الزامات، کسب قدرت و آموزش راه‌های کسب قدرت به مستضعفان را رسالت همه انبیا و رسالت جمهوری اسلامی می‌شمارد و بی‌واهمه اعلام می‌کند: «ما چنانچه قدرت داشته باشیم، تمام مستکبرین را از بین خواهیم برد» (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۲۲ / ۲۱۸).

در هستی‌شناسی حق و باطل، هریک سربازان و یارانی دارند که در همه ساحت‌های فکری، اخلاقی و رفتاری انسان صف‌آرایی می‌کنند. شناخت دشمن و ایستادگی در برابر او شرط پیروزی در همه اقسام جهاد فردی و اجتماعی است:

باید شیطان‌ها را بشناسید. تا نشناسید، نمی‌توانید دفاع کنید از خودتان. شیطان خودتان را بشناسید. شیطان باطن خودتان را بشناسید؛ شیطان‌های خارجی را هم بشناسید تا بتوانید با آنها جهاد کنید. شیطان باطنی انسان خود انسان است. ... همه زحمت انبیا برای این بود که یک عدالت اجتماعی درست بکنند برای بشر در اجتماع و یک عدالت باطنی درست کنند برای انسان در انفراد. ... شما کوشش کردید که اسلام باشد. اینها کوشش می‌کنند که نباشد. اینها جنود شیطان‌اند (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۱۱ / ۳۸۵).

«جهانی‌سازی مقاومت» نتیجه منطقی باور به «جهاد» به‌عنوان واجب اسلامی است. در این مجاهدت مرزهای سیاسی و جغرافیایی و فرهنگی رنگ می‌بازد.

۶. جهانی‌سازی مقاومت، انتظار و مهدویت

معودگرایی از وجوه مشترک ادیان شناخته‌شده آسمانی و حتی برخی مکاتب غیرالهی است. فرق اسلامی با تفاوت‌هایی، ظهور مهدی را از مسلمات اسلامی می‌دانند؛ اما هیچ‌یک از مکاتب اسلامی و غیراسلامی چونان مکتب اهل بیت (علیهم‌السلام) با جزئیات و مسئولیت‌ساز، به موضوع مهدویت نپرداخته است. بنا بر آیات قرآن، در نزاع طولانی حق و باطل، استکبار و استضعاف، فقر و غنا، کفر و ایمان، گردونه تاریخ بر اساس سنتی قطعی، به غلبه حق، پیروزی مستضعفان و گسترش پاکی بر کره خاکی خواهد گردید. این پیروزی تضمین شده است. قرآن تحقق وعده نهایی پیروزی را «منت الهی» و «نعمتی بزرگ» برای مستضعفان جهان یاد می‌کند که وارثان و پیشوایان زمین خواهند شد (قصص / ۵). ایمان به پیروزی و به ثمر نشستن تلاش‌های ناتمام تاریخ سختی‌ها و فقدان‌ها را برای انسان هموار می‌سازد و با دستور به یاری حق، نصرت الهی، گشایش برکات، امدادهای غیبی و درنهایت غلبه بر زمین از نتایج «قیام‌الله» شمارش شده است (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹: ۱۶ / ۱۳۱). این ایمان امید و تلاشی فراگیر و خستگی‌ناپذیر و در وسعتی به پهنای زمین را برای هر انسانی فراهم می‌سازد:

اما اعتقاد به مهدی، اعتقاد به روزگار دولت اسلامی و الهی به وسیله زاده پیغمبر و امام زمان، این امید را در انسان به وجود می‌آورد که نه، ما مبارزه می‌کنیم برای اینکه عاقبت متعلق به ماست؛ برای اینکه نهایت کار ما یک وضع آن‌چنانی است که دنیا باید در مقابل او خاضع و تسلیم بشود و خواهد شد (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۶: ۳۸۲).

باور به مهدویت از مبانی نظری شکل‌گیری و تداوم انقلاب اسلامی ایران و اندیشه مقاومت در بستر جهانی است. «زمینه‌سازی» انقلاب اسلامی برای ظهور امام زمان (علیه‌السلام) امید و باور قطعی امام خمینی (ره) است؛ آنجا که می‌گوید: «و امیدواریم که این انقلاب یک انقلاب جهانی بشود، و مقدمه برای ظهور حضرت بقیه الله ارواحنا له الفداء باشد» (امام خمینی (ره)، ۱۳۸۹: ۱۶ / ۱۳۱).

نسبت اندیشه مهدی‌باوری و ظلم‌ستیزی و نقش این باور در نهضت اسلامی را در گفتاری از برخی کارگزاران پهلوی نیز می‌توان سراغ داد. فریدون هویدا، برادر نخست‌وزیر بهائی‌زاده پهلوی، در خاطرات خود می‌نویسد:

در بهار سال ۱۳۵۰ هنگام قدم زدن در بازار یزد متوجه پوستری شدم که رویش نوشته بود ظهور امام زمان نزدیک است. دیدن این پوستر باعث شد تا زنگ خطر را در گوشم احساس کنم (هویدا، ۱۳۵۸: ۱۰۶).

امام خمینی (ره) با صراحت از نسبت انقلاب اسلامی و مهدویت با مردم و مسئولان سخن گفته و

تأکید کرده است که «مسئولان ما باید بدانند که انقلاب ما محدود به ایران نیست. انقلاب مردم ایران نقطه شروع انقلاب بزرگ جهان اسلام به پرچمداری حضرت حجت است» (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۲۱ / ۱۰۸). زمینه‌ساز بودن انقلاب اسلامی با هدف بیداری جهانی و «همزیستی مسالمت‌آمیز در سطح جهان» و «رسیدن انسان به کمال و سعادت» از نتایج باور به مهدویت و «غایت تعلیمات اسلامی» است که با ظهور حضرت مهدی علیه السلام به طور کامل فراهم می‌شود (همان: ۱۸ / ۹۷ - ۹۶).

انقلاب اسلامی در امتداد منطقی و آگاهانه، در مسیر ظهور حضرت مهدی علیه السلام قرار دارد و «دورنمای صدور انقلاب اسلامی را در جهان مستضعفان و مظلومان بیش از پیش می‌بینیم و جنبشی که از طرف مستضعفان و مظلومان جهان علیه مستکبران و زورمندان شروع شده و در حال گسترش است امیدبخش آتیه روشن است و وعده خداوند را نزدیک و نزدیک‌تر می‌نماید» (همان: ۱۷ / ۴۸۱).

امام خمینی علیه السلام در ساحت اندیشه و نیز در مقام کنشگری سیاسی، با تفسیرهای انحرافی از مهدویت و انتظار به مقابله پرداخته و با ارائه تقریری صحیح و امیدبخش، انقلاب اسلامی را به‌عنوان مقدمه نهضت جهانی امام عصر علیه السلام مطرح کرده است. تحلیل‌های ایستا و تخیلی و انحرافی از مهدویت از منظر ایشان به‌عنوان یکی از موانع آرمان جهانی مهدویت است که در دوران مبارزه در دهه چهل و پنجاه، جریان ولایتی‌ها و تشکیلات موسوم به «انجمن حجتیه» پرچمدار آن بودند. از این‌رو، امام خمینی علیه السلام اقدامات آنان را از عمال رژیم نیز خطرناک‌تر توصیف کرده و راجع به نفوذ مخرب این اندیشه در آینده انقلاب اسلامی هشدار داده است (همان: ۲۱ / ۶۱۴).

باور به مهدویت چنان نسبت روشنی با جهانی‌سازی عدالت و جهان‌گستری الهی دارد که برخی محققان غربی با کمترین آگاهی به عمق معارف اسلامی، باور به مهدویت را از موانع بزرگ تحقق جهانی‌سازی از نوع غربی آن دانسته‌اند. فرانسوا توال، نویسنده فرانسوی، در کتاب *ژئوپلیتیک شیعه* به سیاست‌مداران غربی درباره خطر بزرگی که شیعه و ایران به‌عنوان موانع بزرگ تحقق جهانی شدن غربی خواهند داشت، هشدار می‌دهد. از نظر او، شیعه تنها دینی است که هم به دلیل سرمایه‌های ژئوپلیتیک و هم به دلیل اندیشه سیاسی باید مورد توجه سیاست‌مداران غربی قرار گیرد (توال، ۱۳۸۲: ۳۵).

حضرت امام خمینی علیه السلام برای رسیدن به «زندگی مسالمت‌آمیز در سطح جهان» که آن را «غایت تعلیمات اسلامی» می‌داند و در «ظهور مهدی آخرالزمان ارواحنا فدا» محقق‌شدنی است (امام خمینی علیه السلام، ۱۳۸۹: ۱۸ / ۹۵) ملت‌های مسلمان و دولت‌های اسلامی را به تشکیل «ارتش مشترک دفاعی» با میلیون‌ها نیروی تحت پرچم و چند برابر آن نیروی ذخیره دعوت می‌کند (همان: ۹۴) تا این‌گونه مقدمات و الزامات فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و نظامی نهضت جهانی مقدمه‌ساز ظهور را فراهم سازد.

نتیجه

در عصری که همه نحله‌های فکری به دنبال جذب حداکثری ملت‌ها و دولت‌ها در گستره بین‌المللی و جهانی هستند و شعار دهکده جهانی در اقتصاد و سیاست و فرهنگ و اندیشه امری مسلم انگاشته می‌شود، ارزش‌های مدرن و سکولار، بی‌نیاز از اثبات و مجادله، به معیاری برای ظرفیت بسط جهانی «کالای این بازار» بدل شده است. لیبرالیسم طرفدار اقتصاد آزاد جهانی تا کمونیسم حامی اقتصاد دولتی، جهانی یک‌دست و یکپارچه گرد ارزش‌های خود را می‌طلبند. فناوری‌های ارتباطی مسئولیت انتقال این ارزش‌ها را به همه جهان پذیرفته‌اند؛ اما همه این شعارها و آرمان‌ها یک ویژگی مشترک دارند: همه در نگاهی سکولار و بریده از معنویت و عدالت، جهان را به طبقه همیشه برخوردار و همیشه فرودست تبدیل کرده‌اند. منتقدان بومی آن نظریه‌ها از آنها به «جهانی‌سازی فقر» و «غربی‌سازی جهان» یاد کرده‌اند. درمقابل، نگاه و ایده‌ای وجود دارد که خود را در برابر ظلم و نابرابری و ستم‌پیشگی حاکم بر جهان مسئول می‌داند و برای رفع آن، به دلایلی برخاسته از فرهنگ و دین و تجربه و تاریخ، برای بسط و جهانی‌سازی اندیشه مقاومت تلاش می‌کند. این نگاه و اندیشه تلاش برای رفع ظلم و ستم‌پیشگی جهانی را وظیفه دینی و الهی می‌داند که جز راه جهانی‌سازی این مقاومت و مبارزه، راهی برای حفظ خود و نجات مستضعفان و مظلومان جهان ندارد. این مبارزه به هر اسم و عنوانی و در هر آیین و فرهنگی که رخ دهد ریشه در نزاع دائمی میان جریان حق و باطل در عالم دارد. امام خمینی علیه السلام با تکیه بر بنیادهای دینی و اسلامی، جهانی‌سازی مقاومت را تنها راه نجات مستضعفان عالم و بقای انقلاب اسلامی می‌داند. از محتوای اندیشه امام بر ضرورت جهانی‌سازی مقاومت دو دسته ادله درون‌دینی و برون‌دینی قابل دریافت است. این تحقیق با تحلیل آثار امام خمینی علیه السلام ادله درون‌دینی ذیل را استنباط کرده است:

۱. فطری بودن محتوای انقلاب اسلامی و مقاومت که به دلیل اتحاد با پیام اسلام است، تکلیفی بر عهده متعهدان به اسلام است تا برای تحقق آرمان قرآنی و الهی وراثت زمین برای مستضعفان تلاش کنند؛
۲. دین اسلام مسلمانان را در برابر سعادت بشر مسئول می‌داند. پس هر جا ظلمی واقع شود و مظلومی در انتظار نصرت و یاریگری باشد، بر هر مسلمان موحدی لازم است تا دست یاری به او دهد و برای گسترش عدالت و رفع ظلم، فارغ از نژاد و زبان و مرز، مجاهدت کند؛
۳. باور به توحید و مالکیت مطلق الهی بر عالم و آدم، مؤمن را در برابر وضعیت همه بندگان در همه جهان مکلف می‌سازد. انسان موحد جهان را ملک الهی می‌داند که جز اراده او حقی برای دیگری نیست و ادای حق مالکیت تکوینی و تشریعی الهی در جهان، چنان که وعده قرآن است، باید محقق شود؛
۴. حق و باطل در نزاعی بی‌آشتی، در همه هستی، از خلقت آدم و فرمان سجده بر او، در همه شئون

زندگی بشر جاری است. جنگ‌های گوناگون در همه اعصار، جلوه‌های این جنگ است. نزاع مستکبران و مستضعفان، ظالمان و مظلومان، عدالت‌پیشگان و ستمگران جلوه جنگ دائمی حق و باطل است و هر انسانی و انسان مؤمنی در دوگانه حق و باطل، ظلم و عدل، نور و ظلمت، مأمور به انتخاب و تصمیم است. در اندیشه امام خمینی علیه السلام هرگونه سستی و کوتاهی در یاری حق، حمایت از ظلم و تباهی است؛

۵. جهاد از واجبات اسلامی است و در چهره‌های گونه‌گون آن، نوعی سبک زندگی مؤمنانه در مواجهه با ظلم و تباهی و فساد و ستم است. قرآن کریم مسلمانان را به جهاد برای خدا و در راه مستضعفان عالم مأمور می‌کند و این اصل اسلامی تکلیفی دائمی برای بسط عدل و نیکی در جهان بر دوش هر مؤمنی می‌گذارد که کسب مقدمات علمی و عملی و ابزاری آن چونان مقدمات هر واجب دیگری بر عهده اوست؛ ۶. اندیشه مهدویت و باور به موعود عدالت‌گستر جهانی مبنای دیگری است که بر ضرورت «جهانی‌سازی مقاومت» به مثابه زمینه‌سازی ظهور و پذیرش ولایت الهی حضرت مهدی علیه السلام دلالت دارد؛

۷. مهم‌ترین دستاورد این پژوهش ضرورت بازنگری و بازتولید سیاست‌های داخلی، منطقه‌ای و جهانی جمهوری اسلامی با شاخص مقاومت در مرحله نخست و جهانی‌سازی مقاومت در گام دوم است. در جهانی که اندیشه مادی با همه ابزارهای نرم و سخت خود جایی برای غیر خود نمی‌گذارد، ادله درون‌دینی مقاومت ما را به بسط جهانی مقاومت به مثابه اندیشه و به مثابه تنها راه بقا فرامی‌خواند. تجربه عینی جبهه مقاومت در منطقه غرب آسیا و بسط آن تا قلب اروپا و آمریکا که به بیان نورانی امام خامنه‌ای (دام‌ظله)، جبهه جدید مقاومت است، شاهد درستی این ایده و راه و موفقیت میدانی آن است.

منابع و مأخذ

قرآن کریم.

نهج البلاغه.

۱. آیت‌الله خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۶). *انسان دویست و پنجاه ساله*، تهران: مؤسسه ایمان جهادی.

۲. آیت‌الله خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). *بیانیه گام دوم*. تهران: انقلاب اسلامی.

۳. آیت‌الله خامنه‌ای، سید علی (۱۳۹۷). *صدور انقلاب: جمع‌آوری موضوعی سخنان حضرت آیت‌الله خامنه‌ای*. تهران: صهبا.

۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله سید علی خامنه‌ای: <https://farsi.khamenei.ir>

۵. توال، فرانسوا (۱۳۸۲). *ژئوپلیتیک شیعه*. به نقل از: دبیرخانه دین پژوهان کشور، جهانی شدن و دین، جهان‌گرایی و جهانی شدن. ویراستار سیدابوالفضل طریقه‌دار. قم: احیاگران.

۶. جاوید، محمدجواد و علی محمد دوست (۱۳۸۹). حقوق بشر معاصر و جهاد ابتدایی در اسلام معاصر. *مجله پژوهش‌نامه حقوق اسلامی*. ۱۱ (۲). ۱۵۲ - ۱۲۱.
۷. جمشیدی، محمدحسین (۱۳۸۸). *اندیشه سیاسی امام خمینی (ره)*. تهران: پژوهشکده امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی.
۸. جمعی از نویسندگان (۱۴۰۰). *سکولاریسم پنهان: بررسی انتقادی اندیشه‌های دکتر داوود فیرحی*. تهران: انتشارات مؤسسه امام خمینی.
۹. حاجتی، میراحمد رضا (۱۳۸۱). *عصر امام خمینی (ره)*. قم: بوستان کتاب.
۱۰. غضنفری، داوود (۱۳۹۲). *راز قطعنامه*. تهران: کیهان.
۱۱. *قانون اساسی جمهوری اسلامی*.
۱۲. کسینجر، هنری (۱۳۹۶). *نظم جهانی: تأملی در ویژگی ملت‌ها و جریان تاریخ*. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
۱۳. گودرزی، غلامرضا (۱۳۸۹). *افق جهانی: مدل مدیریت راهبردی موعودگرا*. تهران: دانشگاه امام صادق (ع) و دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۴. موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۷۴). *مبارزه با نفس یا جهاد اکبر*. تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۱۵. موسوی خمینی، سید روح‌الله (۱۳۸۹). *صحیفه امام خمینی (ره)*. تهران: عروج.
۱۶. نجفی، موسی (۱۳۸۹). *هویت ملی ایرانیان و انقلاب اسلامی*. تهران: زمان نو.
۱۷. هویدا، فریدون (۱۳۸۶). *سقوط شاه*. ترجمه ح. ا. مهران. تهران: اطلاعات.